

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-645-4-11>

**GEOPOLITICAL LOCATION OF UKRAINE
AND SOME PROBLEMS THAT ARISED IN THE STATE
AS A RESULT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR**

**ГЕОПОЛІТИЧНЕ МІСЦЕ УКРАЇНИ ТА ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ,
ЩО ВИНИКЛИ У ДЕРЖАВІ ВНАСЛІДОК
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ**

Serdyuk Vladislav Mikhailovich

*Lecturer, Department of Professional
and Special Disciplines
Institute of Law and Security
Odessa State University
of Internal Affairs
Odessa, Ukraine*

Сердюк Владислав

Михайлович

*викладач кафедри професійних
та спеціальних дисциплін
Інституту права та безпеки
Одеський державний університет
внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

Vaida Taras Stepanovych

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
Professor of the Department
of Professional and Special Disciplines
Institute of Law and Security
Odessa State University
of Internal Affairs
Odessa, Ukraine*

Вайда Тарас Степанович

*кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри професійних
та спеціальних дисциплін
Інституту права та безпеки
Одеський державний університет
внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

Актуальність проблеми. У Стратегії морської безпеки України зазначено, що «Україна – морська держава, яка здійснює протидію неспровокованій широкомасштабній збройній агресії, безпідставно розв'язаній Російською Федерацією, зокрема з морських напрямків у Чорному і Азовському морях» [1]. Балто-Чорноморський регіон ще з давніх часів мав важливе геополітичне значення на євразійському континенті. Саме через цю територію Центрально-Східної Європи з півночі на південь пролягав знаменитий шлях «із варягів у греки» – за свідченням С. Хведченя, одна з найдавніших торговельних магістралей Київської Русі, описаний у давньоруських, скандинавських і візантійських літописах [2, с. 151–174].

У мирний час Балто-Чорноморський регіон був територією транс-національної торгівлі і міжнародних культурних зв'язків, а під час

численних військових конфліктів ставав ареною кровопролитних битв, як під час Першої і Другої світових війн у ХХ столітті. Після розпаду СРСР і повалення комуністичних режимів у країнах Центральної і Східної Європи незалежні держави, які виникли на цьому просторі, почали налагоджувати взаємодію і співпрацю. Україна, яка мала вихід до Чорного і Азовського моря, велику кількість морських і річкових портів, стала важливим центром транснаціональної торгівлі між Європою і Азією. Разом з тим, через порти України і її територію, а також через території інших країн Балто-Чорноморського регіону міжнародною злочинністю були прокладені шляхи незаконної міграції у країни західної і північної Європи, а також налагоджені транснаціональні коридори, якими організована злочинність транспортувала з Азії і Африки до Європи наркотичні речовини, зброю і контрабандні товари. Це підштовхнуло країни Балто-Чорноморського регіону, насамперед Україну, Молдову, Болгарію, Румунію, Польщу і країни Балтії, посилити співробітництво у правоохоронній сфері.

Важливою складовою цієї співпраці є забезпечення безпеки прибережної морської акваторії, морських і річкових транснаціональних транспортних коридорів, захист кордонів між державами, які пролягають, як по воді, так і на суходолі.

З початком агресії Росії проти України у 2014 році безпекова ситуація в Балто-Чорноморському регіоні значно ускладнилася. Захоплення Криму, блокування морських шляхів до портів Азовського моря вплинуло на економічну безпеку України і міжнародну торгівлю в Чорноморському регіоні. Після окупації та анексії Кримського півострова у 2014 році РФ постійно здійснювала воєнну активність у межах захопленої морської акваторії України, а також, за свідченням Д. Купрієнка, Г. Тихонова, В. Безуглого, нарощувала незаконне ведення економічної діяльності у регіоні [3, с. 57–65].

З цього часу потенціальна загроза безпеці економічним інтересам країн Чорноморсько-Азовського басейну зростала з року в рік. В зв'язку з цим суттєво, як зазначає В. Заборовський, посилилась роль у забезпеченні безпеки кордонів і портової інфраструктури на Чорному і Азовському морі, а також на судоходних річкових транспортних артеріях України правоохоронних структур, які входили до системи МВС України: ДПСУ, Національної гвардії України, Національної поліції України [4, с. 235–238].

З початком широкомасштабного вторгнення РФ в Україну безпекова ситуація кардинально погіршилася не тільки в Чорноморсько-Азовському, а й у всьому Балто-Чорноморському регіоні. Під ударом опинилися національні інтереси України та країн Центрально-Східної Європи. З 24 лютого 2022 року флот РФ почав повне блокування портів

України на Чорному та Азовському морях, а також морські шляхи до них, що є, на думку С. Грабка, О. Костиря, безпрецедентним порушенням норм Міжнародного морського права, зокрема, Конвенції ООН з морського права 1982 року [5, с. 34–44]. ВМС РФ провели мінування морських шляхів, які ведуть до портів України, почали обстрілювати прибережну територію і цивільні судна під іноземними прапорами, які знаходилися в територіальних водах України. Російськими військовими був захоплений стратегічно важливий український острів Зміїний. Ці злочинні дії РФ нанесли удар по економічним інтересам України, по екології Чорного моря, а також поставили під загрозу продовольчу безпеку багатьох країн Європи, Азії і Африки. В такій складній ситуації зросла роль транснаціональних торгових шляхів, які пролягають територіями країн Балто-Чорноморського регіону. Не маючи змогу вивозити через порти один із основних предметів свого експорту зерно, українські компанії почали транспортування сільськогосподарської продукції до портів Центральної і Східної Європи автомобільними шляхами і залізницею, а по річці Дунай до країн Північної Європи. Згодом, завдяки військовим і дипломатичним зусиллям України і її партнерів, морські шляхи в північно-західній частині Чорного моря вдалося розблокувати, але загроза з боку РФ не зникла. До цього часу залишаються захопленіми РФ українські порти на узбережжі Азовського моря і в Криму, заблокованими порти Херсона і Миколаєва, та під систематичними обстрілами портова інфраструктура в Одеській області як на узбережжі Чорного моря, так і на Дунаї. Російські морські міни, зірвані з якорів штормами у Чорному морі, дістаються узбережжя Болгарії, Румунії і проливу Босфор. Така складна безпекова ситуація у акваторії Чорного моря і на його узбережжі потребує колективних зусиль всіх країн, які мають свої економічні інтереси в цьому регіоні і не підтримують агресію РФ проти України. Спільні дипломатичні зусилля країн Балто-Чорноморського регіону можуть змусити РФ припинити терор в Чорному морі і на транснаціональних торговельних шляхах, які ведуть від узбережжя Балтійського моря через країни Центрально-Східної Європи до українських портів на Чорному морі і Дунаю. Крім того, значний внесок в морську безпеку цього регіону, можуть внести військово-морські місії з розмінування акваторії чорного моря з боку країн, які мають військово-морські сили і відповідний корабельний склад.

Таким чином, морська безпека Балто-Чорноморського регіону у всіх її проявах: військова, економічна, екологічна, правова і гуманітарна, потребує розробки нової стратегії і нових рішень в її реалізації.

Література:

1. Про Стратегію морської безпеки України : Рішення Ради Національної безпеки і оборони України від 17 липня 2024 року; введена в дію Указом Президента України від 17 липня 2024 року № 468/2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0010525-24#Text> (дата звернення: 15.11.2025).

2. Хведченя С. Шлях із Варягів у Греки : з давніх-давен і до сьогодні. *Історико-географічні дослідження в Україні* : зб. наук. пр. 2015. Випуск 13. С. 151–174.

3. Купрієнко Д., Тихонов Г., Безуглий В. Роль і значення складових Сил оборони України у захисті економічної діяльності на морі : збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. *Серія : Військові і технічні науки*. 2023. Том 93. № 4. С. 57–65.

4. Заборовський В. В. Морська охорона Державної прикордонної служби України – історія і сучасність. *Морська безпека Балто-Чорноморського регіону: виклики та загрози* : матеріали Міжнар. наук. конференції (Одеса, Україна, 23 грудня 2021 р.). Одеса : Видавництво «Балтія», 2021. № 1. С. 235–238.

5. Грабко С., Костира О. Порушення основних положень конвенції ООН з морського права 1982 р. (UNCLOS 82) під час російської агресії проти України. *UNIVERSUM*, березень 2025(18). 2025. С. 34–44.